

Mahmud Derviš

IZBOR IZ POEZIJE

O POEZIJI

Jučer smo pjevali zvijezdama
 I mjesecu
 I plakali nad prolazom vremena.
 Jučer smo korili vino i uštap
 I laskali djevojkama.
 Sat je otkucao –
 Hajam je još pio
 U ritmu vlastitih stihova,
 A mi smo ostali nijemi i prazni.
 Drugovi pjesnici!
 Živimo u svijetu što se prevrće.
 Što prođe – mrtvo je.
 Ko će napisati pjesmu
 U dobu oluja i atoma?
 Pjesmu koja doziva proroke?

Naše su pjesme blijede,
 Bez okusa, bez daha.
 Ako poezija ne nosi svjetlo
 Od srca do srca,
 Ako ne razumije siromaha,
 Bolje da nikad nije napisana.
 Bolje da nas proguta
 Vječita tišina.

Da su barem pjesme ove
 Dlijeto u ruci težaka,
 Bomba u šaci heroja.
 Da su bogdo riječi ove
 Plug u dlanovima seljaka,
 Ili košulja, ili ključ, ili kapija.
 Eh – da su znale riječi
 Biti sve to što nismo.
 Jedan bi pjesnik rekao:
 Ako ovi stihovi razvesele prijatelje
 I razjare crne dušmane,
 Bilo pjesme kucat će u meni
 Dok vrijeme ne presahne.

ČITATELJU

Crni ljiljani u srcu mi gore,
A na usnama plamti vatra.
Iz koje ste to nedodijte stigli,
O križevi bijesa?
Prigrlio sam pogrome i gladi,
Svikao na boli
Kô na sjenu vlastitu.
Srdžba mi u šaci,
Srdžba mi na usnama.
Krv mi je rijeka gnjevna
Što ne prestaje teći.
Čitatelju –
Ne traži od mene šapate,
Niti riječi uzvišene.
Šta vrijedi cvijet
Ako ga prekrije trnje?
Zašto riječi krvave
Ne vidaju rane
Širom otvorene?
Ovo je samo moja patnja:
Tup udarac u pijesak,
I vapaj praznim nebesima.
Sav sam od srdžbe.
Ali upravo ta srdžba
Kresivo je za ognjeve velike.

ODANOST

Tvoj sam glas nosio srcem i venama,
Pa ako odstupaš iz boja, ni tebe biti neće.
Baciću u vjetar stihove i pjesnička znamenja,
Ako ne budu oštrice što progone dušmane.
Vjerujem da riječ može biti jalova i nijema,
Ali i uže što vješala zlikovcu plete.
Vjerujem da riječ je oganj – i nemam dilema
Da pepeo ću postati ja ili vojske klete.
Ako umrem, dovoljna mi jedna spoznaja:
Iznad groba ljudi će napisati – „Nikad umro nije!”

O POSTOJANOSTI

Kad bi se maslina sjetila ruke što ju je posadila
 Postala bi suza blistava.
 O djedovi mudri!
 Kad bi bar od tijela naših oklop mogli saliti.
 Ali gospodar zla
 Ni mrvu ne daje robovima.

[...]

Mi ćemo svojim zjenicama
 Trnje i tugu odagnati zasvagda!

[...]

Mi ćemo maslinama zeleno vratiti
 I štitove oko zemlje naše podignuti.

[...]

Zemlja. Seljak. Slobodni ljudi.
 Kaži: može li ih iko poraziti?
 Ove veličine tri.
 Može li ih iko slomiti?

IZAZOV

Stegnite moje okove, uzmite hartije i cigare,
 Usne mi prašinom napunite.
 Ali znajte: poezija je krv u ovim venama,
 So u mrvama kruha,
 Sjaj u mojim očima.
 Ona se može pisati noktima, zjenicama, sabljama.
 I ja ću je govoriti
 U zatvoru,
 U hamamu,
 I u štali,
 Pod udarcima bičeva,
 U okovima,
 U najgorim mukama.
 Bezbroy ptica na granama srca mojega
 I svaka od njih pjeva pjesmu rata.

NA OVOJ ZEMLJI

Na ovoj zemlji vrijedi živjeti.
Zbog treperenja aprila,
Jutarnjeg mirisa hljeba,
Ženskih misli o muškarcima,
Eshilovih djela,
Zbog Prve ljubavi,
Gnijezda na stijeni,
Majki što bdiju nad uzdasima naja
Zbog straha neprijatelja od uspomena.

Na ovoj zemlji vrijedi živjeti.
Zbog posljednjih dana septembra,
Žene sa bujnim grudima u kasnim četrdesetim,
Zbog trena sunčeva svjetla u tamnici,
Oblaka što zrcali jata stvorenja,
Zbog pozdrava naroda onima koji sa osmijehom
U smrt odlaze.
Zbog straha tiranina od pjesama.

Na ovoj zemlji vrijedi živjeti.
Jer na ovoj zemlji je princeza svijeta
Majka svih početaka, majka svih krajeva.
Nekad se zvala Palestina.
I sada je zovu Palestina.
Moja princeza... Vrijedi, jer ti si princeza moja,
Vrijedi da živim i ja.

JA SAM SAMO ON

Tamo daleko, iza otisaka njegovih stopala
Vukovi grizu niti mjesečeva sjaja.

Tamo daleko, ispred otisaka njegovih stopala
Zvijezde obasjavaju bridi krošanja.

Blizu njega,
Krv se razlijeva iz vena kamenja.

Tako, on hodi, hodi i hodi,
Sve dok potpuno ne iščili
I progutaju ga sjene na kraju puta ovoga.

Ja sam samo on,
A on je samo ja
U različitim oblicima.

PISMO IZ EGZILA

1.

Pozdrav i poljubac u obraz –
Ništa više nemam kazati.
Odakle da počnem? Gdje da okončam?
Krug vremena kraja nema
I sve što imam u izgnanstvu ovome
Jeste zavežljaj u kom je kora hljeba, čežnja
I sveska što mi breme olakšava
Jer u nju zakopam nešto od čemera ovoga.

Odakle da počnem?
Jer sve što se kazalo i što će se kazati prekosutra
Neće završiti zagrljajem ili dodirom ruke.
Neće vratiti prognanika domu svome.
Neće prizvati kiše.
Niti će niknuti novo perje na krilima ptice izgubljene.

Odakle da počnem?
Pozdrav. Poljubac. I ostalo.

2.

Molim radio-stanice da joj prenesu da sam dobro.
Kazujem pticama
Ako do nje odlete
Da me ne zaborave i da kažu joj da sve u redu je.
Ja sam dobro.
Dobro sam ja.
Oko još vidi!
Na nebesima mjesec još sja!
Moje prastaro odijelo još uvijek nije izbljedio.
Malo se poderalo na rukavima,
Ali sam ga zašio i sada je dobro.
Već sam momak od dvadeset ljeta.
Zamisli, ja prevalio dvadesetu!
Postao sam pravi mladić, draga majko.
Nosim se sa životom,
Nosim breme poput velikih ljudi
I radim
U jednom restoranu, perem tanjire,
Pravim gostima kahve
I osmijesima prekrivam svoje tužno lice
Da sretne budu mušterije.

3.

Dobro sam.
Imam dvadeset godina
I postao sam pravi mladić, draga majko.
Zapalim ponekad cigaru, sjedim na betonu i po zidinama
Dobacim nešto lijepim djevojkama,
Baš kao i drugi mladići.
„Drugovi, vidite li krasnih djevojaka,
Zamislite kako bi život opor bio da ih nema.
To bi bila kazna golema.”
Jedan drug dobaci: „Imate li kruha?
Baš sam gladan, ako ima negdje koja mrva?”
„Braćo, šta vrijedi čovjek
Ako svake noći zaspi prazna stomaka?”
Sve je u redu.
Dobro sam.
Imam crnoga kruha
I nešto malo zelenila.

4.

Na radiju slušam
 Kako izbjeglice šalju pozdrave izbjeglicama
 Svi oni govore: Dobro smo,
 Nema tuge kod nas.

A kako mi je otac?
 Da li po starom običaju voli da se Bogu moli
 Kao što voli svoju djecu, ognjište i masline?

Kako su mi braća?
 Da li su kakva posla dobili?
 Jednom sam čuo oca kako govori:
 Svi ćete vi biti učitelji.
 Čuo sam ga kako šapuće:
 Neću jesti, ali im novac za knjige neće faliti,
 Jer u mome selu niko ne zna pročitati niti jednog slova.

Kako mi je sestra,
 Je li porasla, hoće li skoro udaja?
 A kako mi je nana,
 Da li još uvijek samo sjedi pred vratima
 I moli se za nas
 Da budemo dobri, zdravi i nafakali?!

Kako naša kuća,
 Onaj glatki prag, stara vrata i furuna?

Na radiju slušam
 Kako izbjeglice šalju poruke protjeranim
 I svi su dobro!
 Ali ja sam tužan,
 Misli će me netom, živog, progutati.
 Jer ne čuh nikakve vijesti o vama
 Pa makar ona i tužna bila,
 Makar i bolna bila.

5.

Noć je, majko, gladan i krvoločan vuk
Što progoni stranca gdje god da ga nosi put.
S njom se na obzorju pojave utvare,
A tužni vrbici još uvijek grle vjetrove,
Dok pitam se šta je naš grijeh, majko najdraža?

Zašto umiremo dva puta?
Prvi put za života,
A drugi put kad smrt zakuca na vrata!
Znaš li šta me ispunjava suzama?
Pitanje bolno, od kojeg srce traži lijeka!
Hoće li ova noć pamtiti
Jednog prognanika što dođe ovdje
I nikada se domovini ne vrati?
Hoće li ova noć zapamtiti
Jednog prognanika što umrije bez pokrova?

O tužni vrbici, da li ćete zapamtiti
Da je onaj bačen u tvoje bolne sjene
Bio čovjek kao i ostali pokojnici?
Hoćete li zapamtiti da sam i ja čovjek
I sačuvati moje tijelo od kandži gavrana?

Majko moja! Majko mila!
Kome ispisah ove listove,
Koji će ih pismonoša dostaviti?
Puteva više nema ni preko kopna, ni preko mora,
Niti nebeskih obzorja.

A ti, majko moja,
I otac, braća, rođaci i drugovi,
Možda ste još uvijek živi,
Možda ste svi skončali,
Ili ste poput mene bez adrese.

Šta znači čovjek
Bez domovine,
Bez zastave
I bez adrese?!
Ima li takav čovjek vrijednosti ikakve?

BIĆEŠ ZABORAVLJEN KAO DA TE NIKAD BILO NIJE

Bićeš zaboravljen kao da te nikad bilo nije,
 Zaboravljen poput mrtve ptice.
 Bićeš zaboravljen poput napuštene crkve,
 Poput prolazne ljubavi,
 Poput cvijeta u noći... Zaboravljen ćeš biti.

*

Ja pripadam putu. Tamo postoji neko čije su stope prethodile mojim,
 Čiji su snovi ispunili moje.
 Tamo neko rasipa govor tek onako da uđe u legendu
 Ili da osvijetli put onima iza kojih će ostati lirski trag... i iluzija.
 Bićeš zaboravljen kao da nikada nisi bio
 Ni čovjek, niti tekst... Zaboravljen.

*

Hodam vođen svojim duhom.
 Možda bih mogao ovoj priči podariti biografiju.
 Riječi me nose, a ja njima zapovijedam.
 Ja sam njihova forma, a one su vječno preobraženje.
 Međutim, već je kazano sve što govorim.
 Sutra koje teče već me sustiže. Kralj sam odjeka.
 Prijestolja nemam, osim na marginama.
 A put je samo staza. Možda su preci zaboravili opjevati nešto
 U šta bih mogao uliti neki osjet ili uspomenu davnu.

*

Bićeš zaboravljen kao da nikada nisi bio
 Vijest ili kakav trag... Zaboravljen.

*

Ja pripadam putu... Tamo nečiji koraci
 Prelaze preko mojih – onog koji će me slijediti do moje vizije.
 Onog koji će kazivati stihove, slaveći izbjegličke vrtove,
 Ispred moje kuće, oslobođen od robovanja prošlosti,
 Slobodan od svojih metonimija i svojega jezika,
 Zato svjedočim da sam zaista živ
 I slobodan
 Samo onda kada sam zaboravljen!

MURAL

[...]

Sanjaću, ali ne da popravim kočije vjetra,
Ili bolest što se uvukla u dušu.
Legenda je već zauzela svoje zloslutno mjesto
U okviru sadašnjice. Nije moćna pjesma
Da promijeni prošlost koja teče, a ne prolazi
Niti da zaustavi potrese.

Ali ću zasigurno sanjati,
Možda su gradovi postali širi za mene
Kakav jesam, jedan od sinova ovoga mora.

Dosta je više tog teškog pitanja: Ko sam ja?
Ovdje? Da li me je mati rodila?

Nema trnja oko mene,
Niti sjene pastira ni sjaja kraljeva.

Moje danas i moje sutra uza me su
I jedna mala sveska.
Pa kad god se ptica o oblak očese
Ja zapišem – i taj san mi krila oslobađa.

I ja također letim.
Sve živo leti. I ja sam ja.
Ništa drugo.

Jedan od sinova ove ravnice.
Kad ječam dozrijeva, posjećujem ruševine svoje
Što svijetle kao mladeži na licima.
Vjetrovi ih ne mrve, nit vječnošću krune.

Kada zri grožđe, punim čašu do vrha
Vinom putujućih trgovaca.

Lahak je
Moj duh, a tijelo otežalo
Od prostora i uspomena.

U proljeće, postaću tek misao u glavi jedne turistkinje
 Koja će na razglednici napisati:
 Lijevo – napušteno pozorište, zrno sezama,
 I nepoznata osoba. Desno – moderan grad.
 A ja sam samo ja, ništa drugo.
 Nisam poklonik Rimljana
 Što blude putevima soli.
 Samo brojim svako zrno svoga kruha iz nužde
 I kazujem povijesti:
 Ukrasi svoje karavane robovima i prezrenim kraljevima –
 I prođi.
 Sada nema nikoga
 Da kaže: Ne!

[...]

Ako pogriješim u pisanju imena
 Na vlastitom tabutu –
 Što se mene tiče,
 Ispunjen sam već
 Svim razlozima za smrt.

Jer više nisam svoj.
 Ja više nisam ja.
 Ja nisam više – svoj.

CIGANSKA MELODIJA

Bistra ulica
I djevojka
Što izađe da zapali mjesec.
A domovina daleka,
Bez traga, bez glasa.
Gorak san
I glas
Što kamen reže.
Pređi, draga,
Preko struna i ovih trepavica.

Grabežljivi mjesec
I tišina
Što lomi kišu i oluje,
Pretvara rijeke u igle
U rukama lelujavih krošanja.

Zid što pluta
I kuća
Što iščezne kad je neko pogleda.
Možda će nas ubiti
Ili će nas u tjesnacu progutati.

Sramotno doba
I djevojka
Što izlazi da zalijepi sliku
Na zidine moga tijela
I šator daleki,
Šator bez traga, bez glasa.

OTUDA DOLAZIM

Otuda dolazim i imam sjećanja.
Rodila me, kao i sve druge, majka moja.
Imam i kuću s više prozora.
Imam i braće i prijatelja.
I tamnicu, i u njoj otvor studeni.
Moj je i talas kog krađu galebovi.
Imam i mišljenje svoje,
I jednu vlat trave viška.
Moj je mjesec na rubovima riječi,
I jata ptica,
I besmrtna stabla maslina.
Ovu sam zemlju pohodio prije sablji
Što je pretvoriše u breme mučno.
Da, baš otuda dolazim.
Kad nebesa puste suze,
Vraćam ih njihovim materama.
I sam plačem da prepozna me
Oblak što očajan vraća se.
Naučih sva slova sveta ovog suda kleta
Samo da bih mogao pogaziti pravila.
Sve riječi naučio sam, i sve ih rastrgao,
Da iskujem tek jednu Riječ –
Domovina.

PRETPOSLEDNJI GOVOR „CRVENOG INDIJANCA“ PRED BIJELIM ČOVJEKOM

1.

I tako – mi jesmo kraj rijeke Misisipi. Nama pripada ono što od jučer ostalo je.
Ali boja neba promijenila se, i more sa istoka više isto nije.
Bijeli gospodaru, vlasniče konja! Šta tražiš od onih koji noću odlaze u šume?
Uzvišen je naš duh, sveti su naši pašnjaci, a zvijezde – riječi blistave.
Ako se u njih zagledaš, pročit ćeš naše priče sve.
Rođeni smo ovdje, između vatre i vode, i ponovo ćemo se roditi među oblacima,
Na rubu Azurne obale kad Sudnji dan nastane.
To će uskoro biti. Zato više ne kosi travu, ne ubijaj vlati njene.
Jer u njima je duh naš, štit duše ove zemlje.
Vlasniče konja!
Poduči ata svoga da se izvini duhu prirode za sve što učinio je drveću našem.
Ah, krošnje divne, sestrice moje! Mučiće vas baš kao što su mučili mene.
Zato nikad ne traži oprost od drvosječe, što majke naše ubio je.

2.

Bijeli gospodar nikada neće razumjeti riječi drevne
Potekle ovdje od duša što su između nebesa i krošanja lebdjele.
Kolumbo slobodni ima pravo da otkrije Indiju u bilo kojem moru,
Njegovo je pravo da naše duhove zove začinima ili Indijancima.
On može da razbije morsku busolu da na svome pravcu ostane,
Može ispraviti vjetrove Sjevera! Ali nikako ne može da povjeruje
Da izvan granica njegove mape postoje ljudi koji su jednaki, poput zraka i vode!
I da se oni rađaju baš kao što se ljudi rađaju u Barseloni,
Samo što se za sve mole bogu prirode, a ne obožavaju zlatne poluge.
Kolumbo slobodni tragao je za jezikom kojeg ovdje bilo nije,
Za zlatom u lobanjama naših dobrih djedova.
I dobio je sve što je htio od nas živih i od nas umrlih!
Pa zašto onda i iz groba nastavlja svoj pohod koljački, sve do kraja?
Nama ništa nije ostalo osim nekoliko ukrasa za ruševine i perja mekoga na odjeći
mornara.
Sedamdeset miliona srca iščupao si
Zar nije dovoljno i previše, pa opet želiš da se vratiš iz mrtvih
Kao kralj na prijestolju novog vremena?
Zar nije došao čas, tuđine, da u istom dobu sretnemo se, nas dvojica stranaca?
I na istoj zemlji, kao što se neznanci susretnu sred ponora?

Naše je ono što je naše... i još komad vašeg neba.
 Vaše je ono što je vaše... i još dio naše vode i zraka našega.

Naše je ono što imamo od kamenja... a vaše ono što imate od čelika.
 Dođi da podijelimo svjetlost pod okriljem hlada.

Uzmi noći koliko želiš, nama ostavi barem dvije zvijezde,
 Da svoje mrtve pokopamo u orbite nebeske.
 Uzmi mora koliko želiš, nama prepusti barem dva talasa,
 Da ulovimo nešto ribe.
 Uzmi zlato iz zemlje i sa sunca, nama ostavi zemlju naših imena
 I onda se vrati, tuđine, svome rodu i nastavi za Indijom tragati.

3.

Naša imena su razgranate mladice božjeg govora,
 Ptice kruže visoko, iznad pušaka.
 Ne lomite drvo našeg imena, vi što pristižete s mora s ratnim pokličima.
 Ne puštajte razjarene konjice ovim mirnim poljanama.
 Vama vaš Bog, nama naš; vama vaša vjera, nama naša.
 Zato – ne pokopavajte Alaha u knjige
 U kojima vam je obećana zemlja na našim rodnim grudama,
 Kao što vi tvrdite.
 I nemojte svog Boga učiniti tek stražarem na dvoru kralja!
 Uzmite ružu naših snova da osjetite ovo veselje!
 Spavajte u hladu naših vrba, poletite poput jata golubova,
 Kao što su u miru letjeli naši dobri preci, i u miru se vraćali.
 Bijeli ljudi, nedostajaće vam uspomene na odlaske sa Sredozemlja,
 Nedostajaće vam vječita samoća u šumi daleko od provalija,
 Nedostajaće vam mudrost poraza, padova i izgubljenih ratova,
 Nedostajaće vam stijena stamena u divljoj rijeci vremena,
 Nedostajaće vam tren sanjarenja
 Koji bi u vama probudio nebesa bez kojih ne može zemna prašina,
 Nedostajaće vam kolebanje između dva puta,
 I Euripid će vam nedostajati jednoga dana,
 Himne iz Kanaana i Babilona...
 Nedostajaće vam Šulamitka,
 Solomonova Pjesma nad pjesmama, nedostajaće vam čežnjivi cvijet ljiljana.
 Bijeli ljudi! Nedostajaće vam uspomene na dane kad ste krotili divlje konje,
 Srce koje škrguće o hridi što glačaju ga u melodijama violine.
 Nedostajaće vam to sve.

Nedostajaće vam smetenost revolveraša: ako nas već morate ubiti,
Ne ubijajte ta bića što su s nama drugovala, ne ubijte naše dane minule.
Nedostajaće vam primirje s našim duhovima u danima jalove zime,
I sunce što slabije sija, i mjesec što nije pun, a sve da bi zločin bio manje slavljen
Na ekranima kina.
Zato dajte sebi vremena
Da ubijete Alaha...

4.

Dobro znamo šta u sebi skriva ova maglina što na nas nadire
Nebo se spušta i na našoj zemlji ispušta dušu.
Vrba se njiše na krilima vjetra, zvijeri podižu carstva
U zjapovima ranjenoga kosmosa dok nam morska voda nagrizi drvene kapije.
Ni prije stvaranja Zemlja ne bijaše ovako bremenita.
Ali spoznali smo nešto slično još prije početka vremena.
Vjetrovi će nam prenijeti kazivanje o našem počelu i kraju, ali krv ćemo liti za
ovo naše sada

Dane svoje pokopaćemo u pepeo legendi. Atina nije naša.
Razaznajemo vaše doba u maglini prostora. Atina nije ni vaša.
I dobro znamo šta nam je pripremila sila čelična, gospodar ovog vremena,
I božanstva što ne odabraše sol u kori našega kruha.
Znamo da je činjenica moćnija od istine, znamo da su se vremena promijenila.
Onomad kad se promijenila vrsta oružja.
Pa ko će onda uznijeti glasje naše do suhih kiša u oblacima?
Ko će poslije nas svjetlost glačati? Ko će živjeti u našim hramovima?
Ko će naše običaje sačuvati od vriske čelika?
Stranac je kazao: „Obradovaću vas civilizacijom” – i potom nastavio:
„Ja sam gospodar vremena, došao sam da naslijedim vaša ognjišta.
Idite pred nama, da vaše leševe možemo izbrojati na površini jezera.”
„Obradovaću vas civilizacijom” – reče – „da bi jevanđelja živjela.
Prođite, da Bog ostane meni samome.
U očima našeg Uzvišenog Boga, mrtvi Indijanci bolji su od živih.
Gospodar je bijel, baš kao što je bijel ovaj dan. Vaš svijet vama, a naš nama.”
Stranac je kazivao čudne riječi, a u zemlji je kopao bunar da u njega pokopa nebesa.
Stranac je kazivao čudne riječi i lovio našu djecu i leptire.
Tuđine, šta li si to samo obećao našim vrtovima?
Cvjetove od cinka što ljepši su od naših ruža? Pa neka bude šta biti mora.
Međutim, znaš li da jelen ne pase travu koju je namočila krv naša?
Tuđine, znaš li da su bivoli naša braća, a biljke naše sestre?
Ne kopaj dalje! Ne probadaj kornjaču na čijim leđima

Snatri naša majka zemlja.
 Naše drveće je njena kosa, a njeni ukrasi su naša gizdava odora.
 „Na ovoj zemlji nema smrti.” Zato ne mijenjaj njeno krhko tijelo.
 Ne razbijaj zrcala njenih voćnjaka.
 Ne struži je, ne nanosi joj bola. Naše rijeke, pojas oko njenog struka.
 Mi smo njena djeca, i mi i vi, pa nemojte je ubijati.
 Za koji tren nas više neće biti, uzmite nam danak u krvi,
 A nju ostavite onakvom kakva jeste
 Taj najljepši stih božji na vodi
 Njemu i nama.
 Glasje naših predaka slušaćemo u fijuku vjetrova,
 Njihove ćemo damare osjećati u ocvalim krošnjama.
 Ova je zemlja naša majka i svaki je kamen svetinja.
 Ova je zemlja koliba u kojoj božanstva žive s nama
 Sa svakom zvijezdom što osvjetljava noć naših molitava.
 Hodili smo goli dok nas nije odjenula duša,
 Duša žena što za nas pripremaju zemaljske darove.
 Naša povijest je povijest njena. I konačno je došlo vrijeme
 Da na njoj se rodimo i od nje njoj se vratimo.
 Zemlji vraćamo svoje duše sasvim polahko,
 Uspomene na naše voljene čuvamo u bocama, zajedno sa soli i uljem.
 Njihova imena smo vezali za noge ptica sa potoka.
 Bili smo prvi. Urođenici. Nije postojao krov između neba i naših plavih kapija
 Niti konjica da pasu travu naših jelena u poljima
 Niti tuđina da prodiru kroz noći naših žena.
 Zato, pustite da vjetar milno oplakuje narod ovog ranjenog prostora
 I vas da oplakuje...
 Da već sutra gorko plače i nad vama!

5.

Opraštamo se s ognjištem i ne uzvraćamo pozdrava.
 Ne propisujte nam zakone novoga boga, tog čeličnog boga.
 I ne tražite od mrtvih nikakvog mirovnog sporazuma, jer od njih ne ostade baš nikoga.
 Nema nikoga da vas pozdravi, da vam bude onaj drugi.
 Ovdje smo toliko toga podigli i da nije bilo engleskih pušaka, francuskog vina i gripe
 Živjeli bismo pristojnim životom, drugujući s narodom jelena,
 I čuvali bismo naša usmena predanja i obradovali vas čednošću i tratinčicama.
 Vama vaš, a nama naš Bog, vama vaše, a nama naše jučer,
 Jer povijest je rijeka u koju gledamo dok se u našim dubinama vrijeme guši u suzama.
 Da li ste ikada zapamtili barem nekoliko stihova, pa možda zbog toga odustali od pokolja?

Zar vas nisu žene rodile? Zar niste poput nas dojili mlijeko čežnje za majkama?
Zar niste, poput nas, pravili papirna krila da se pridružite lastavicama?
Mi bismo vas obradovali proljećem, pa ne dižite na nas oružje!
Možemo mi sa vama razmijeniti pokoji poklon i poneku pjesmu.
Ovdje je živio moj narod. Ovdje je moj narod skončao. Ovdje se u krošnjama kestena
Kriju duše moga naroda. Vratit će se narod moj u zraku, svjetlu i vodi.
Uzmite domovinu moju sabljom, ali ne stavljam svoga imena
Na sporazum između žrtve i dželata.
Neću staviti potpis na prodaju nijednog trna oko žitnih polja.
I znam dobro da danas ispraćam posljednje sunce, svoje ime zamotavam u vjetar
I padam u rijeku. Znam da se vraćam u majčine grudi
Da bih mogao, bijeli gospodar, zakoračiti u svoje vrijeme.
Na mome mrtvome tijelu podigni spomenike slobode koji ne uzvraćaju pozdrave.
I zarij svoj željezni križ u moju kamenu sjenu.
Uskoro ću se i ja uspeti do visina pjesme
Što pjevaju je mase. Mase što se same ubijaju i šire povijest svoju do krajnjih daljina.
Njoj ću pridružiti pojam naših glasova:
Ovdje su tuđini osvojili sol i more se zatalasalo u oblacima,
Osvojili su tuđini i ljusku pšeničnog zrna u nama,
Postavili žice za telefon i struju.
Ovdje se od tuge u smrt bacio soko.
Ovdje su nas pobijedili tuđini.
U ovo novo doba nama ništa nije ostalo.
Oblak za oblakom, naša tijela isparavaju u svemiru.
Zvijezda za zvijezdom, ovdje naše duše svjetlucaju diljem raspjevanog kosmosa.

6.

Mnogo će vode proteći dok naša sadašnjost postane prošlost poput nas.
Otisnut ćemo se u vječnost, ali prije toga odbranićemo bilje koje oblačimo,
I noćne melodije i mjesec taj ponad svojih koliba za kojim čeznemo.
Razigrane jelene i glinu svojih vrčeva branićemo,
I svoje pero u krilu posljednjih stihova.
Uskoro ćete podignuti vaš svijet na našim ognjištima
I od grobova naših napraviti put do satelita. Ovo je doba industrije.
Ovo je čelično doba u kojem se iz komada uglja pjeni šampanjac moćnika.
Tamo su mrtvi i kolonije, mrtvi i buldožeri, mrtvi i bolnice,
Mrtvi i ekrani radara koji nadziru ubijene,
Koji umiru više puta za svoga života, kao što promatraju mrtve
Koji žive nakon ovog života i mrtve koji gaje zlo civilizacije i nakon smrti,
I one mrtve koji umiru da zemlju ponesu iznad zemnih ostataka.

Kuda to, gospodaru moj bijeli, odvodiš moj narod.... i narod svoj?
 U koji bezdan vodi zemlju ovaj robot opasan nosačima avionima i mlaznjacima,
 U kojem ćete to prostranom ponoru skončati?
 Činite što vam je volja: novi Rim, digitalna Sparta

I

Ideologije ludila

A mi ćemo pobjeći od vremena za koje nismo stvoreni
 Otići ćemo u zemlju ptica i postati jata negdanjih ljudi.
 Gledaćemo svoju domovinu kroz kamenje i nebeske zjapove.
 Gledaćemo na svoju domovinu kroz govor zvijezda,
 I viriti na nju kroz zrak iznad jezera i preko nježnih stabljika kukuruza,
 Kroz cvijeće iznad svojih grobova, lišće bijelih topola i svega ostaloga.
 Opkoliće vas bijeli ljudi, pokojnici koji umiru, mrtvi koji žive,
 Mrtvi koji se vraćaju, mrtvi koji otkrivaju tajne.
 Dajte zemlji dovoljno vremena da kaže istinu, potpunu istinu
 O vama
 I o nama...
 O nama
 I o vama!

7.

Tamo mrtvi spavaju u odajama koje ćete tek graditi.
 Tamo mrtvi idu do svoje prošlosti putevima koje tek ravnate
 Tamo mrtvi prelaze mostovima koje ćete tek podizati.
 Tamo mrtvi obasjavaju noći leptira,
 Mrtvi koji zorom dolaze da piju čaj sa vama,
 Spokojni baš kao što ste ih ostavili nakon pogubljenja.
 O vi, što samo gostujete na ovim prostorima, ostavite slobodno mjesto domaćinima
 Da vam pročitaju uvjete mira... s umrlima!

STANJE OPSADE

Ovdje na padinama brežuljaka, prije sumraka
Na kapijama vremena,
Nadomak vrtova slomljenih sjena,
Činimo sve ono što čine zatočenici,
I ljudi dokoni:
Gajimo nadu.

*

Gradovi iščekuju cik zore,
Mi gubimo pamet,
Jer zurimo u sahat pobjede:
Nema nokturna u našim noćima obasjanim granatama.
Naši neprijatelji bdiju,
Naši nam neprijatelji pale svijetla,
U tmici naših skloništa.

*

Ovdje, nakon Jobovih napjeva, nećemo čekati baš nikoga...

*

Ovdje nema „ja”
Ovdje se Adam prisjeća svog ustajalog počela.

*

Ova opsada potrajaće sve dok naše neprijatelje
Ne podučimo stihovima naše najljepše poezije.

*

Nebesa su jutrom olovna,
A svečeri postanu narandžasta.
Dok srca ostaju boje željeza poput ruža na gvozdenim štitovima.

*

Pod opsadom, život je vrijeme
Između sjećanja na njegov početak
I zaborava njegova svršetka...

*

Život.
 Potpuni život,
 I onaj krnjavi.
 U goste prima susjedne zvijezde
 Bezvremene...
 I oblake putujuće
 Koji doma ne imadu.
 Život ovdje
 Samog sebe pita:
 Kako da mi se život vrati.

*

Pred samu smrt, on govori:
 Nemam šta izgubiti.
 Slobodan sam, tako blizu potpunoj slobodi.
 Budućnost mi je u rukama.
 Uskoro ću kročiti u svoj život.
 I slobodan roditi se bez roditelja.
 A za ime ću izabrati slova azurna.

*

Ovdje, na uzvišenjima dima, na stepenicama doma,
 Nema vremena za vrijeme.
 Činimo isto što i oni koji se uspinju Bogu:
 Zaboravljamo nadu.

[...]

[Ubici:] Da si se ikad zamislio nad licem svoje žrtve,
 Sjetio bi se svoje majke u gasnoj komori,
 Odustao bi od logike oružja i promijenio bi mišljenje:
 Ovo nije način da povratiš svoj identitet.

*

[Drugom ubici:] Da si ostavio fetus u majčinoj utrobi
 Još trideset dana, izgledi bi bili drugačiji:
 Okupacija bi završila i ovo dojenče ne bi zapamtilo

Vrijeme opsade
Stasalo bi u zdravo čeljade, postalo momče
Na nekom bi fakultetu s jednom od tvojih kćeri
Izučavalo drevnu povijest Azije.
Možda bi se između njih strasti rasplamsale
Pa bi dobili kćer (koja bi po rođenju bila Jevrejka).
Šta si to onda učinio?
Tvoja je kćer sada postala udovica
A tvoja unuka ostala sirota?
Šta si to uradio sa svojom prognanom porodicom?
I kako si jednim metkom pogodio tri goluba?

*

[...]

Ako ne budeš kiša, dragi moj,
Budi drvo
Životom ispunjeno, drvo budi.
A ako ne budeš drvo, dragi moj,
Pa budi kamen.
Pun kreposti, kamen budi.
A ako ne budeš ni kamen, dragi moj,
Budi mjesec.
U snovima svoje dragane, mjesec budi.
(Ovako je zborila neka žena
Na sahrani svoga sina.)

AKO ŽELIMO

Postaćemo nacija – ako želimo – kad spoznamo da nismo anđeli,
 I da zlo nije znamenje samo drugih.
 Postaćemo nacija kad prestanemo pjevati hvalospjeve
 Skarednoj domovini, i kada siromah večeru nađe.
 Postaćemo nacija kad izgrdimo vlast i sluge njene,
 A da nam za to ne osude crne mantije.
 Postaćemo nacija kad pjesnik smije opisati
 Tijelo trbušne plesačice – a ulica ne plane.
 Postaćemo nacija kad zaboravimo što nam pleme kazuje,
 I čovjek iziđe iz sjene ponizne.
 Postaćemo nacija kad pisac pogleda zvijezde
 I ne kaže: „Zemlja moja, od neba ljepša je.”
 Postaćemo nacija kad policija zaštititi i čedne i poročne djevojke
 Od progona i nasilja sred ulice.
 Postaćemo nacija kad Palestinac zaboravi zastave
 Osim kado ode na utakmicu, na izbor za mis svijeta i na Dan Nakbe.
 Postaćemo nacija – ako želimo – kad dopustimo pjevaču da prouči odlomke
 Iz sure Milosnik na svadbi miješanog braka.
 Postaćemo nacija kad počnemo štovati
 I Ispravno
 I Pogrešno.

DOĆI ĆE NEKI DRUGI VARVARI

Doći će neki drugi varvari. Djevu carevu će oteti.
I onda će se gromko oglasiti doboši
Toliko jako će udarati
Da će konji vrani tijela ljudska preskakati
Od mora Egejska, pa sve do Dardanela.
I zašto bismo mi brinuli? Šta naše žene imaju sa konjskim trkama?

Djeva careva biće oteta. Gromko će se začuti doboši
I doći će neki drugi varvari.
Gradske praznine će baš oni ispuniti.
Varvari – za bogdu od mora veći,
I od bilo koje sablje jači
Zajedno sa vremenom ludila.
I zašto bismo mi brinuli? Šta naša djeca imaju s tim bestidnim pokoljenjima?

Začueće se gromko doboši i doći će varvari.
Djevu će carevu iz spavaće sobe oteti.
A sam će car iz te iste sobe vojnu pokrenuti
Zbog ljube svoje jedine.
I zašto bismo mi brinuli? Šta pedeset hiljada žrtava ima s tim brakom?

Može li se Homer nakon nas opet roditi...?
Mogu li se nad nama opet uskovitlati mitovi?

JA SAM JUSUF, OČE MOJ

Ja sam Jusuf, oče moj. Oče moj, braća rođena ne vole me. Ne žele me, oče moj.
Napadaju me i na me bacaju kamenje. Riječi mi mučne govore.
Žele da umrem pa da me pohvale.
A oni su preda mnom zatvorili kapije doma tvojega. Oni su me otjerali sa poljana.
Grožđe su mi otrovali, oče moj. Igračke mi polomili, oče moj.
Kad se lahor mojom kosom poigravao, mučki napadoše i mene i tebe.
Pa šta im to ja učinih, oče moj?
Onomad, kad leptiri su mi oko ramena plesali,
Kad klasje mi se smiješilo, i ptice mi se u krilu gnijezdile.
Pa šta im to ja učinih, oče moj, i zašto baš ja?
Ti me nazva Jusufom, a oni me u bezdan baciše, i za to vuka okrivioše;
A vuk je milostiviji od brataca mojih.
Najdraži oče moj!
Da l' šta zgriješio sam, kada rekoh:
„Vidjeh jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec,
Vidjeh ih kako sedždu mi čine.”

DRUGIH SJETI SE

I kad doručak spravljaš, drugih sjeti se
 (Ne zaboravi nahraniti goluba)
 I kad svoje bitke biješ, drugih sjeti se
 (Ne zaboravi one što žedni su spokoja)
 I kad plaćaš račun za vodu, drugih sjeti se
 (Onih što poje se sa bijelih oblaka)
 I kad vraćaš se domu svome, drugih sjeti se
 (Ne zaboravi narod što živi ispod šatora)
 I kad pred san zvijezde brojiš, drugih sjeti se
 (Koliko duša nema gdje da spava)
 I kad dušu svoju gizdaš u metafore, drugih sjeti se
 (Onih što nemaju prava da govore)
 I kad misliš o onim što daleko su, sebe sjeti se
 (Kaži: Dabogdo sam u ovoj tmici iskra jedna)

AKO PROŠETAŠ ULICOM

Ako prošetaš ulicom koja ne vodi u bezdane,
 Reci onima što skupljaju smeće: Hvala!

Ako živ vratiš se domu svome kao što verse savršene
 Jedna drugoj vraćaju se, sebi kaži: Hvala!

Ako očekuješ nešto, pa prevariš se, odmah s jutrom
 Odi da vidiš gdje bio si, i leptiru kaži: Hvala!

Ako iz sveg glasa povičeš, i vrati ti se eho:
 „Ko je tamo?” – pećini kaži: Hvala!

Ako pogledaš cvijet, a da te on ne zaboli,
 Pa mu se obraduješ, srcu svome kaži: Hvala!

Ako ujutro ustaneš, i kraj tebe ne bude niko
 Da oči ti protrlja, vidu očinjemu kaži: Hvala!

Ako prisjetiš se ijednog slova imena svoga,
 Il' imena grada svojega,
 Budi dobro dijete!
 Kako bi ti Gospodar kazao: Hvala!

BEZ IZGNANSTVA, KO SAM JA?

Stranac na obali, nalik rijeci,
vodom vezan za ime tvoje.
Ništa me neće odvojiti od moga spokoja
ispod krošnje palme: ni mir, ni rat.
Niko me neće upisati u knjige zavjeta,
ništa neće utišati plimu i oseku
između Nila i Tigrisa.
Niko me neće istjerati iz faraonskih kočija,
ništa me neće ponijeti –
ni ideja, ni obećanje, niti čežnja.
Šta sam ja, onda, bez izgnanstva,
bez duge noći što u vodu gleda?
Vodama vezan za ime tvoje...
Ništa me neće rastaviti od leptira sna
niti dovesti u sadašnjost: ni zemlja, ni vatra.
Šta sam ja, onda, bez cvjetova Samarkanda?
Šta to činim na uglu gdje svirači glačaju kamen,
kamen što nalikuje mjesecu?
Postali smo lagani
poput kuća i dalekih vjetrova.
Postali smo prijatelji s oblacima,
izvan gravitacije Zemlje identiteta.
Šta smo to mi, onda...
šta nam je činiti bez izgnanstva,
bez duge noći što u vodu gleda?
Vodama vezani za ime tvoje...
Sve što je ostalo od mene – tvoje je;
sve što je ostalo od tebe – moje je.
Stranac dodiruje krilo ljubavnice:
o, moja strankinjo!
Šta možemo učiniti
od spokoja i predaha
koji nas razdvajaju od mitova?
Ništa nas neće ponijeti: ni dom, ni staza.
Da li je ova staza ista od početka,
ili su naši snovi pronašli kobilu
među mongolskim konjima na gori,
pa nas prodali?
Šta smo to mi, onda?
Šta nam je činiti
bez izgnanstva?

EDVARD SAID: KONTRAPUNKTNO ČITANJE

Njujork / novembar / Peta avenija
 Sunce – tanjir rastrganog metala.
 Pitam se, otuđen u sjeni:
 Je li ovo Vavilon
 ili Sodoma?

* * *

Na pragu električnog bezdana,
 visokog kao nebo,
 susretoh Edvarda
 prije trideset godina –
 vrijeme je tada bilo manje divlje.
 Rekosmo obojica:
 Ako je prošlost samo iskustvo,
 pretvori budućnost u smisao i viziju.
 Hajde da idemo,
 da kročimo u sutra
 vjerujući iskrenosti mašte
 i čudu trave.

* * *

Ne sjećam se da smo išli u kino
 tog večernjeg časa.
 Ali čuo sam glasove Starih Indijanaca:
 Nikako nemoj vjerovati,
 ni konju, ni modernosti.

* * *

Ne. Žrtve ne pitaju krvnika:
 Jesam li ja ti?
 Da mi je mač bio veći od ruže,
 bi li me ti upitao
 da li bih uradio isto što i ti?

* * *

Takvo pitanje golica znatiželju
 nekog romanopisca
 što sjedi u staklenom uredu, gleda ljiljane u vrtu,

gdje ruka hipoteze biva jasna
kao savjest pripovjedača
spremnog da poravna račune
s ljudskim nagonom...
Nema sutrašnjice u jučer,
zato krenimo naprijed.

* * *

Napredak može biti most
što se vraća
u varvarstvo.

* * *

Njujork. Edvard se budi u lijeno svitanje.
Svira Mocarta.
Trči oko teniskog igrališta univerziteta.
Razmišlja o putovanju ideja preko granica,
i ponad barijera.
Čita *The New York Times*.
Piše bijesne komentare.
Proklinje nekog orijentalistu
što vodi generala do slabe tačke
u srcu neke orijentalne žene.
Tušira se. Bira svoje elegantno odijelo.
Pije bijelu kafu.
Viče na zoru:
Ne zadržavaj se mnogo!

* * *

Šeta po vjetru, i u vjetru sam sebe prepoznaje.
Vjetar nema stropa,
nema doma.
Vjetar je kompas
strancu sa sjevera.
On kaže: Ja sam odatle, ja sam odavde.
Ali nisam ni tamo ni ovdje.
Imam dva imena što se sretnu i razdvoje.
Imam dva jezika, ali sam odavno zaboravio
na kojem jeziku snatrim snove.
Na engleskom ispisujem,
svoje pokorne fraze.

I jezik u kojem Nebo i Jerusalem razgovaraju
u srebrnim kadencama,
ali se mojoj mašti ne pokorava.

* * *

Šta je s identitetom? – upitah ga.
Kazao je: To je samoodbrana...
Identitet je dijete rođenja,
ali na kraju, to je samoizum,
a ne naslijeđe prošlosti.
Ja sam mnoštvo... U meni je uvijek nova vanjština.
Pripadam žrtvama.
A da nisam odande,
vježbao bih srce da tamo uzgaja
gazele od metafore.
Zato, ponesi domovinu gdje god ideš,
i budi samoljubiv, ako treba.
Vanjski svijet je izgnanstvo,
izgnanstvo je svijet unutra.
A ti – šta si između to dvoje?

* * *

Ja ne znam šta sam
kako ne bih izgubio to šta sam.
Ja jesam ono što jesam.
Ja sam svoj drugi, neka dvojina što odzvanja
između riječi i pokreta.
Da pišem poeziju, kazao bih:
Ja sam dvoje u jednom,
kao krila lastavice,
zadovoljan što donosim dobar znak
kad proljeće zakasni.

* * *

On voli domovinu – i odlazi.
(Je li nemoguće isuviše daleko?)
Voli odlazak u nepoznato.
Putujući slobodno kroz kulture,
oni što traže ljudsku suštinu
mogu naći mjesto za sve da zajedno sjednu...
Tu margina napreduje. Ili se centar povlači.

Tamo gdje Istok nije posve istok,
ni Zapad posve zapad.
Gdje identitet prerasta u mnoštvo,
a ne u tvrđavu ni rov.

* * *

Metonimija je spavala na obali rijeke;
I da nije bilo zagađenja,
mogla je dosegnuti do druge obale.

* * *

– Jesi li napisao ikakav roman?
Pokušavao sam... Nastojao vratiti
svoju sliku iz ogledala dalekih žena.
Ali one pobjeغوše u svoje brižno čuvane noći.
Kazaše: Naš svijet je slobodan od teksta.
Čovjek ne može ispisati neku ženu
što je, u isti mah, i zagonetka i san.
Žena ne može napisati muškarca
što je, u isti mah, i simbol i zvijezda.
Ne postoje dvije iste ljubavi.
Ne postoje niti dvije istovjetne noći.
Zato hajde da nabrajamo muške osobine –
i smijemo se.
– A šta si ti učinio?
Smijao se svojoj besmislici
i bacio roman
u kantu za smeće.

* * *

Intelektualac zauzdava ono što romanopisac može kazati,
a filozof tumači ruže pjesnika.

* * *

On voli domovinu – i odlazi:
Ja sam što jesam i što ću biti.
Sam biram svoje mjesto,
sam biram svoje izgnanstvo.
Vlastito izgnanstvo – pozadinu epskog prizora.
Branim pjesnikovu potrebu za sjećanjima

i onim što dolazi sutra.
 Branim domovinu i izgnanstvo
 u pticama među krošnjama,
 u mjesecu dovoljno darežljivom
 da mi dopušta pisati ljubavne verse.
 Branim ideju što slama je nemoć njenih sljedbenika.
 Branim domovinu koju je otela mitomanija.

* * *

– Hoćeš li se moći vratiti ičemu?
 Moje ispred povlači ono što je iza
 i žuri...
 Na mom satu nema više vremena
 da crtam linije sred pijeska.
 Ali, ipak, mogu posjetiti ono jučer
 kao što stranci čine
 kad u tužnoj večeri slušaju Pastoralu:
 „Djevojka na izvoru puni vrč
 suzama oblaka.
 Smije se i plače dok pčela
 njeno srce probada...
 Je li to ljubav što tjera vodu da pati
 ili nekakva bolest u magli?”
 (I tako do kraja pjesme.)

* * *

– Pa te ipak može pogoditi čežnja?
 Čežnja za većim, daljim sutra,
 isuviše dalekim.
 San mi vodi korake.
 Moja vizija polaže moj san
 na ova koljena,
 poput pitome mačke.
 To je imaginarno stvarno,
 dijete volje:
 Mi možemo promijeniti
 neminovnost bezdana.

* * *

– A čežnja za onim od juče?
 Osjećaj nedostojan intelektualca,

osim ako ne služi da iskaže
žar stranca za onim
što ga negira.
Moja čežnja je borba
za nekim danas
koje budućnost drži za vrat.

* * *

– Nisi li se ipak iskrao u juče
kad si ušao u onu kuću,
svoj dom
u Talbiji, u Jerusalimu?
Spremio sam se da zaspim
u majčinom krevetu,
kao dijete
što se boji oca.
Pokušao sam prizvati svoje rođenje,
gledati Mliječni put s krova
svoga starog doma.
Pokušao sam pomilovati kožu odsustva,
osjetiti ljetni miris jasmína sred vrta.
Ali hijena što se zove istina
otjera me od čežnje
što se šunja poput lopova.
– Jesi li se bojao? Šta te je uplašilo?
Nisam mogao pogledati
poraz u lice.
Stajao sam na vratima poput prosjaka.
Kako da zatražim dopuštenje
od stranaca što spavaju
u svome krevetu?
Kako da ih zamolim
da posjetim sam sebe
na pet minuta?
Da li da se poklonim s poštovanjem
stanarima svog djetinjeg sna?
Bi li me pitali:
Ko je taj nametljivi, strani posjetilac?
I kako da govorim o ratu i miru
među žrtvama i žrtvama žrtava,
bez digresija i dobacivanja?
I da li bi mi rekli:

Jedna spavaća soba je pretijesna
za dva sna.

* * *

To nisam ni ja ni on
koji pita,
to je čitatelj što pita:
Šta poezija može kazivati
u doba katastrofa?

* * *

Krv
i krv,
krv u tvojoj zemlji,
u moje ime i ime tvoje,
u cvijetu badema, u kori banane,
u mlijeku djeteta, u svjetlu i sjeni,
u zrnu pšenice, u soli.

* * *

Vješti snajperisti,
pogađaju metu krajnje precizno.
Krv
i krv
i krv.
Ova zemlja je manja od krvi svoje djece,
što stoje na pragu Sudnjeg dana
kao žrtveni darovi.
Je li ova zemlja blagoslovljena
ili krštena krvlju,
krvlju i krvlju,
koju ne mogu osušiti
ni molitva, ni pijesak?
Nema dovoljno pravde u Svetoj knjizi
zbog koje bi mučenici uživali u slobodi
I šetali sred oblaka.
Krv na svjetlu dana,
krv u tami.
Krv u govoru.

* * *

On kaže: Pjesma može biti dom porazu,
i niti svjetla što sja
u srcu gitare;
ili Kristu na konju
probodenog divnim metaforama.
Jer estetika je tek prisutnost stvarnog
u formi.
U svijetu bez neba
zemlja postaje bezdan.
Pjesma,
utjeha,
pridjev vjetra, što dolazi sa juga ili sjevera.
Ne opisuj ono što kamera vidi
na tvojim ranama.
I vrisni – da čuješ sebe.
I vrisni – da znaš da si još živ,
i živ, i da je život na ovoj zemlji
moguć.
Izmisli nadu za govor,
izmisli pravac, pričinu
što produžava nadu.
I pjevaj,
jer estetika je sloboda.

* * *

Kažem: Život koji se ne može opisati
osim smrću – nije život.

* * *

On kaže: Živjećemo.
Zato budimo gospodari riječi koje
čine svoje čitaoce besmrtnima – kako reče tvoj prijatelj Ricos.

* * *

On također reče: Ako umrem prije tebe,
moja oporuka jeste nemoguće.
Upitah: Da li je nemoguće daleko?
On reče: Jednu generaciju.
Pitao sam: A ako ja umrem prije tebe?

On reče: Izraziću saučešće planini sred Galileje,
i napisati: „Estetsko znači dospjeti do ravnoteže.”
I sada, ne zaboravi:
Ako umrem prije tebe, moja oporuka je nemoguće.

* * *

Kad sam ga posljednji put posjetio u Novoj Sodomu,
godine dvije tisuće i druge, borio se –
protiv rata Sodome nad narodom Vavilona...
i protiv raka.
Bio je kao posljednji epski junak
koji brani pravo Troje
da pripovijeda priče svoje.

* * *

Orao se diže sve više, sve više,
kazuje zbogom svome visu,
jer bivanje na Olimpu
i ponad visina – odveć umara.

* * *

Zbogom,
zbogom, poezijo bola.

(S arapskog preveo Mirza Sarajkić)